

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för humaniora

Apokalypsen - den återkommande uppenbarelsen

En undersökning av Uppenbarelsebokens berättelseskapande bilder
reproducerade i populärkulturella verk

Denise Köngäs

2020

Uppsats, 15hp
Ämneslärarprogrammet
Religion för ämneslärare 61-90, HT20

Handledare: Torkel Lindquist
Examinator: Peder Thalén

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för humaniora

Inledning	1
1.1 Syfte & frågeställning	2
Teori	3
2.1 Hermeneutik	3
2.2 Uppenbarelseboken som multimedia konstellation	4
Metod	5
Material	6
Bakgrund	7
5.1 Revelations: visions, prophecy, and politics in the book of revelations	7
5.2 Reading revelation in context: John's apocalypse and second temple judaism	9
5.3 Revelations: the apocalypse of Jesus christ	11
Resultat	13
6.1 Supernatural - On the head of a pin (2009)	13
En sammanfattning av filmens innehåll & utvalda scener	13
Apokalypsens sju insegel	15
Människans makt över ödet	15
Guds suveränitet eller totala avsaknad	16
6.2 I am legend (2007)	17
En sammanfattning av filmens innehåll & utvalda scener	18
Apokalypsens plågor	19
Kvinnan klädd i solen	21
6.3 Avengers: endgame (2019)	22
En sammanfattning av filmens innehåll & utvalda scener	22
Den sista striden	24
En falsk profet	25
Mening och intention	26
Slutsatser & diskussion	27
7.1 En sammanfattning av noterade likheter och skillnader	27
7.2 Diskussion	29
Källhänvisningar	30

1. Inledning

“The Book of Revelation is the strangest book in the Bible - and the most controversial. (...) love it or hate it, the Book of Revelation speaks to something deep in human nature.”

- Elaine Pagels (2002, 1)

Alltets början och alltets slut, det är två teman som alltid tycks ha fascinerat människan. Det finns otaligt många berättelser som skildrar tidens begynnelse och skapelsen såväl som hur undergången kommer se ut vid alltets slut. Idag anser dock nog många att det mysterium som låg runt vår uppkomst är löst, det som fortfarande står obesvarat är frågan: hur ska allting sluta? Apokalyptiska teman och motiv återfinns i såväl antika texter som i moderna populärkulturella verk, men vi ser även reella situationer utspela sig som efterliknar undergångsscener vi annars möter i text och film. Idag är apokalypsen högst aktuell, vi befinner oss mitt i en global pandemi samtidigt som vi har en pågående klimatkris och ett ständigt informationsflöde fullt av katastrofbilder av krig, explosioner, svält och bränder. Det är inte konstigt att man känner av en viss undergångsstämning. Kanske att man till och med känner igen dessa tecken som varningstecken för den stundande undergången.

I en artikel av John Michael Roberts & Colin Cremin (2017) där de undersöker omstridda apokalyptiska betydelser, myter och bilder och hur de förhåller sig till politisering av katastrofism skriver de att det idag inte bara är “dårar och kulter” som “profeterar” om den kommande domen, men även bland annat succéfilmer, vetenskapsmän och ekonomer. De nämner att vi lever i en era med “en oöverträffad nivå av kriser”. (Roberts & Cremin, 2017, 179) De anser att de som är unikt med vår tid är att vi, genom sociala medier, kan projicera apokalyptiska bilder och motiv världen över och de frågar sig huruvida dessa bilder som sprids kan bli politiserade och vad det skulle kunna innebära, framförallt då mycket av framställningarna produceras av nöjesbranschen. (Roberts & Cremin, 2017, 182)

Enligt en artikel av John Blake (2020) på TV-bolaget CNN har den pågående pandemin lett till en större spridning av domedagsprofetior. Han skriver att på sociala medier sprids domedags varningar som blandar bland annat rädslan för viruset med invasionen av gräshoppor i Afrika och bränderna i Australien. Han skriver även att feltolkningar av Uppenbarelseboken ligger bakom många av dessa samtida

domedagsprofetior som sprids och att ingen annan boks bildspråk har gjort intrång på populärkulturen så som Uppenbarelseboken. (Blake, 2020) I artikeln intervjuas även Timothy Beal, som beskriver Uppenbarelseboken som en multimedia konstellation vars bilder bryter sig fria och sedan sprider sig som små virus i vår kultur. (Blake, 2020) Om detta skriver Timothy Beal (2018, 4) även om i sin bok *The book of revelation: a biography*, där han menar att vår förståelse av undergången idag är så påverkad av Uppenbarelseboken att vi knappt kan föreställa oss ett undergångsscenario utan att framkalla bilder från den. Uppenbarelseboken har, sedan dess uppkomst, tolkats på en mängd olika sätt och har genom historien haft en stark påverkan på hur vi ser på apokalyptiska motiv.

Vi befinner oss således i en tid där apokalyptiska motiv är högst aktuella och tolkningar av dem kan, med hjälp av sociala medier, få extrem snabb spridning. Mycket av vår uppfattning av apokalypsen kommer idag från populärkulturella verk som i sin tur ofta är influerade av Uppenbarelseboken. Men hur skiljer sig de samtida populärkulturella verken i sin tolkning av apokalypsen kontra historiska tolkningar? Har vår uppfattning av apokalypsen förändrats eller är samtida moderna verk som skildrar apokalypsen helt enkelt upprepningar och/eller imitationer av de framställningar vi möter i Uppenbarelseboken? Berättar vi egentligen versioner av samma historia som Johannes av Patmos berättade, om och om igen, i nya tappningar?

1.1 Syfte & frågeställning

Det finns en stark fascination och rädsla för apokalypsen, den har genom tiderna inspirerat och influerat såväl musik, litteratur, konst och film. Syftet med denna uppsats är att ge inblick i hur denna inspiration har kommit till uttryck i populärkulturen genom att undersöka specifika exempel, samt ta reda på hur dessa moderna tolkningar av apokalypsen liknar och skiljer sig från tidigare tolkningar som gjorts av utvalda apokalyptiska motiv från Uppenbarelseboken. Tanken är att detta kommer att spegla om, och i så fall hur, vår syn på apokalypsen har förändrats över tid samt bidra till en vidgad förståelse för Uppenbarelsebokens avtryck på vår förståelse av apokalypsen. Jag ämnar således att göra detta genom att analysera moderna populärkulturella verk med apokalyptiska motiv och teman och se hur dessa förhåller sig till ett urval av tolkningar som gjorts av motiv från Uppenbarelseboken. Eftersom det är ett väldigt brett ämne har jag valt att utgå ifrån tre böcker som tolkar Uppenbarelsebokens innehåll utifrån tre

olika perspektiv vilket jag jämför med tre olika populärkulturella verk där tre olika apokalyptiska motiv är centrala teman.

Den konkreta frågeställningen denna uppsats ämnar att besvara är således följande: **Vad skiljer och är lika i tolkningarna av apokalyptiska motiv från Uppenbarelseboken som presenteras i Elaine Pagels *Revelations: visions, prophecy, and politics in the book of revelation*, Ben C. Blackwell, John K. Goodrich och Jason Mastons *Reading revelation in context: John's apocalypse and second temple judaism* samt Judith Kovacs och Christopher Rowlands *Revelations: the apocalypse of Jesus christ* med framställningar av samma apokalyptiska motiv i följande tre utvalda populärkulturella verk: *Supernatural*, *I am legend* och *Avengers: endgame*?**

2. Teori

I detta avsnitt kommer det teoretiska ramverket för studien att skildras, avsnittet ämnar således att ge förståelse för, och insikt i, de teoretiska perspektiv och utgångspunkter, utifrån vilket kommande analyser är grundade. Jag kommer delvis redogöra för hermeneutik, utifrån Ingvild Sælid Gilhus beskrivning i *The routledge handbook of research methods in the study of religion* samt för Timothy Beals beskrivning av Uppenbarelseboken som multimedia konstellation i boken *The book of revelation: a biography*.

2.1 Hermeneutik

Gilhus (2013, 275) skriver att ordet "hermeneutik" härleder från det grekiska ordet "hermeneuein" vilket betyder uttrycka, översätta och tolka och uppkom då tolkning utvecklades till en vetenskaplig metod under antiken för att skilja mellan allegoriska och bokstavliga betydelser. Målet med hermeneutik är att skapa förståelse för meningen i text men även andra utföranden så som tal, konst, film, fotografi, drama, och icke-verbal kommunikation. (Gilhus, 2013, 275-276) Hermeneutik består av, enligt Gilhus (2013, 276), läsning som pendlar fram och tillbaka mellan delar av texten och texten i sin helhet samt mellan läsarens och textens perspektiv och mellan texten och dess kontext. Gilhus (2013, 278) skriver att alla texter handlar om världen, och om vi vet lite om världen som vi rör oss i, i den text vi läser, så bör vi utforska den för att kunna tolka texten. Gilhus använder exemplet Gilgamesheposet, för att tolka det bör en också ha en förförståelse för Mesopotamisk kultur och religion.

Gilhus (2013, 276) uppmanar den som använder sig av en hermeneutisk metod att läsa noggrant och långsamt, då en text kan läsas hundratals gånger och ändå bidra med ny information vid varje läsning. Inom denna läsning närmar sig läsaren texten med en förförståelse och bias som kontinuerligt modifieras genom läsningen och tolkningen vilket innebär att nya lager av förståelse och mening appliceras. Läsaren får således genom processen en ny, reviderad tolkning av texten genom sin nya förståelse och detta sker, enligt (Gilhus, 2013, 276) i en kontinuerlig process utan slut, där dock tolkningen vid varje revidering blir rikare, vilket innebär att en tolkning aldrig är helt fullbordad. Gilhus (2013, 278) tar upp att texter har studerats både i relation till deras uppkomst men även i relation till hur de använts. En kan fokusera på den originella författaren eller läsarna och deras kontext, en kan således enligt Gilhus (2013, 281) i sin tolkning ställa de frågor som texten ämnar att besvara men en kan även frånga dessa, och ställa frågor som dess författare aldrig hade för avsikt för sin text att ge svar på (som faller innanför ramen för textens karaktär), då en text alltid kan berätta mer än vad dess författare menade att göra.

2.2 Uppenbarelsboken som multimedia konstellation

Beal (2018, 6) förklarar hur en, genom att se Uppenbarelsboken som en multimedia konstellation, kan förstå hur dess fragment lösgör sig från dess narrativa helhet och får ett eget liv och blir en del av olika kulturella verk i de mest oförväntade av avseenden och former. Beal (2018, 5-6) menar att vi inte bör förstå Uppenbarelsboken enbart som en bok, som skrevs någon gång och som sedan tolkats genom historien, då han menar att den är i konstant förändring där den skapas och återskapas i olika kulturella produktioner av mening som kan landa långt ifrån dess ursprungliga kontext. Beal (2018, 6) beskriver Uppenbarelsboken som en multimedia konstellation av bilder, berättelser och berättelseskapande bilder och symboler vars delar bryter sig fria från dess sammanhang och får ett eget liv i olika media ekologier där de formas, utvecklas och reproduceras i nya kulturella kontext där de kombineras med andra kulturella fragment av berättelser, bilder och symboler och skapar ny mening. Beal (2018, 9) använder sig av en liknelse för att visa på hur detta ter sig i praktiken och nämner då Mary Shelleys *Frankenstein*, han poängterar att på samma sätt som en kan känna *Frankensteins* monster utan att någonsin plockat upp Mary Shelleys roman, så känner vi de motiv vi möter i Uppenbarelsboken utan att någonsin behövt ha så mycket som rört en biblisk text. *Hur* vi känner dem och vad vi faktiskt vet har dock, enligt Beal (2018,

9-10) ofta mycket lite att göra med originalet. Hur kommer det sig, frågar sig Beal (2018, 10), att vi visualiserar en förskräcklig best med skruvar utstickande ur den gröna huden, när ingen sådan beskrivning går att finna i romanen? Varför, när vi föreställer oss detta monster, föreställer vi oss honom som dum och fåordig, när han framställs så djup, reflektiv och värtalig, i Shelleys roman? Detta menar Beal (2018, 10) bero på att *Frankenstein* är ett kulturellt multimedia fenomen som fått eget liv. På samma sätt, menar Beal (2018, 4), att Uppenbarelsboken fungerar, utan att någonsin ha läst texten, känner en förmodligen till, och har en uppfattning av (som kan skilja sig drastiskt från originalet), de motiv, karaktärer och scenerier som existerar i den, som apokalypsens fyra ryttare, den röda draken eller den babyloniska horan. Beal (2018, 4) skriver, att de apokalyptiska motiv som förekommer i Uppenbarelsboken är så integrerade i vår vision av slutet att det är svårt att föreställa sig det utan att framkalla bilder och symboler som finns representerade i Uppenbarelsboken.

3. Metod

Den metod som tillämpas i denna studie är filmanalys. Ryan & Lenos (2020¹) beskriver filmen som ett äktenskap mellan teknik och mening. När filmskaparen lägger grunden för filmen, skapar scenen, bestämmer kameravinklar, dirigerar skådespelarna och samlar alla bilder och sätter ihop dem i ett sammanhang och linjärt narrativ så berättar de inte bara en berättelse utan de skapar även mening. (Ryan & Lenos, 2020)

Viss mening är medveten och kan då vara både subtil eller uppenbar, men inte all mening i film är avsiktlig. Alla filmskapare, som alla människor, är del av en kultur som formar oss och dessa influenser kan uppkomma i filmen utan filmskaparens intention eller medvetande utan speglar hur filmskaparen ser på och avbildar världen. Mening kan även uppstå av tematiska eller estetiska skäl som kan vara både medvetna eller omedvetna, att två karaktärer har matchande kläder kan exempelvis vara för att symbolisera tillhörighet, eller helt enkelt bara för att det såg bra ut rent estetiskt, oavsett skapas en effekt och mening. Mening uppstår även, i det faktum att filmer skapas i ett socialt sammanhang, där exempelvis samtida konflikter, som sedan speglas i filmerna, existerar. (Ryan & Lenos, 2020) Det är dessa meningar vi försöker finna, utläsa och förstå när vi gör en filmanalys.

¹ På grund av "tryckfel" i bokens digitala upplaga i sidnumreringen kan ingen korrekt sidhänvisning ges, samtliga hänvisningar till denna bok refereras till bokens kapitel "Meaning in Movies".

Andersson & Hedling (1999, 7) skriver att det inte finns några enhetliga modeller för hur en arbetet med en filmanalys skall bedrivas, detta beror på att filmen kommer i så pass många former och genrer och ger upphov till så många olika sorters analyser med olika syften och karaktärer, att det inte går att konstruera någon universalmodell för hur en skall gå till väga. Andersson & Hedling (1999, 7) menar dock att det finns vissa moment och överväganden som dock är oundvikliga i processen av en filmanalys, och blir därav gemensamma för samtliga analyser. Dessa överväganden berör vad man vill uppnå med sin analys samt i vilket sammanhang den skall ingå. Utöver detta ska man, enligt Andersson & Hedling (1999, 8) noggrant undersöka och studera objektet för analysen, bekanta sig med dess kontext, dess tillkomst och mottagare, ta reda på vilka stilmedel den använder och vilket tematiskt innehåll den har. Man systematiserar sedan dessa iakttagelser utifrån den egna analysens syfte, sammanhang och den valda "vetenskapliga begreppsapparaten", i detta fall det teoretiska ramverket, man plockar följaktligen ut det som är relevant och giltigt för den uppgift man antagit sig i sin analys och till sist sammanställer man detta, exempelvis i form av en uppsats eller artikel. (Andersson & Hedling, 1999, 8) Analysen kommer därmed ske som så att jag först kommer att titta på filmerna kravlöst, materialet kommer sedan återses flera gånger, där scener som upplevs relevanta för analysens syfte noteras och analyseras. De iakttagelser som gjorts systematiseras sedan med syftet, dvs. jämförelsen, samt med det teoretiska ramverket i åtanke, och sammanställs slutligen i resultatdelen. I uppsatsen har det inte gjorts en uttömmande analys av samtliga scener och karaktärer som skildras i det visuella materialet utan särskilda aspekter av materialet har valts ut i enlighet med analysens, och därmed även uppsatsens, syfte. Jag har därmed avgränsat mig framförallt till de scener där särskilda apokalyptiska motiv från Uppenbarelseboken kan urskiljas samt relevanta scener med kommentarer, symboler, allusioner och/eller anspelningar som kan kopplas till religiositet.

4. Material

Det visuella material jag har valt att använda mig av är ett avsnitt från *Supernatural* (2005-2020), filmen *I am legend* (2007) och *Avengers: endgame* (2019). Att jag valt just dessa beror på att de alla har ett tydligt undergångstema där en kan återfinna apokalyptiska motiv från Uppenbarelseboken, nämligen apokalypsens sju insegel, apokalypsens plågor och den sista striden. De har också samtliga varit mycket populära och sedda av människor världen över. Serien *Supernatural* har gått på tv i 15 år och har

en stor s.k. *fanbase*, den har sin egen “*wiki*”, dvs. informationssida med över 4800 sidor på hemsidan “*fandom*”, som är en mycket populär hemsida där fans kan engagera sig i sina favorit populärkulturella verk. (Fandom, u.å.) Den har även i sin helhet en rating på 8,4 av 10 på IMDbs hemsida, och det avsnittet jag valt, *On the head of a pin* (2009), har en rating på 9,1 av 10. Den har även blivit nominerad till 3 *Primetime Emmys*, fått 119 nomineringar till diverse filmpriser totalt varav den vunnit 37. (IMDb, u.å.) Det är således en mycket populär och omtyckt serie. *I am legend* var/är också ett mycket populärt verk, den hade enligt IMDb en budget på ca. 150 miljoner dollar och drog nationellt och internationellt in 585,410,052 dollar. Den har en rating på 7,2 av 10 och har blivit nominerad till olika filmpris totalt 22 gånger varav den vunnit 9. (IMDb, u.å.) Även *Avengers: endgame* är/var mycket populär, den hade enligt IMDb en budget på ca 356 miljoner och drog in 2,797,800,564 dollar nationellt och internationellt, vilket gör det till den film som genom historien dragit in mest pengar. Den har en rating på 8,4 och har varit nominerad till 1 Oscar, 104 nomineringar till filmpris totalt, varav den vunnit 68. (IMDb, u.å.)

5. Bakgrund

Uppenbarelsboken är, som nämnt, en bok som lästs och tolkats genom tiderna av en stor mängd människor och på en mängd olika sätt. I detta avsnitt ämnar jag att ge bakgrund till, och ge en inblick i olika tolkningar som gjorts. Samtliga böcker representerade i detta avsnitt beskriver, och ger exempel på, hur en kan tolka och förstå Uppenbarelsboken och dess motiv utifrån olika perspektiv. Det finns en enorm mängd material att tillgå om just Uppenbarelsboken och hur den kan förstås, att jag valt att använda mig av dessa böcker beror på att de alla ger olika vinklar på hur Uppenbarelsboken kan tolkas. Jag har valt att använda mig av Pagels bok som utgår ifrån historiskt kontext, Blackwell, Goodrich och Mastons bok som utgår utifrån litterärt kontext samt Kovacs och Rowlands som utgår ifrån ett receptionshistoriskt kontext. Dessa böcker och de tolkningar som presenteras ligger till grund för den jämförelse som görs i uppsatsen. Då det skulle vara omöjligt att presentera samtliga tolkningar representerade i böckerna har jag i min sammanfattning av dess innehåll valt att fokusera främst på de tre motiv som är högst relevanta för min analys, dvs. apokalypsens sju insegel, apokalypsens plågor samt den sista striden, men även andra relevanta delar kommer att tas upp.

5.1 Revelations: visions, prophecy, and politics in the book of revelations

I Elaine Pagels bok *Revelations: visions, prophecy, and politics in the book of revelations* gör Pagels en djupdykning i vad hon kallar för “den konstigaste boken i bibeln” (Pagels, 2002, 1) Pagels (2002, 1-2) frågar sig hur det kommer sig att den kontroversiella Uppenbarelseboken lyckats inspirera oss i över 2000 år. Hon nämner att den inspirerat fram såväl böcker, filmer och musik och folk har, genom alla tider, kommit till den i sökandet av mening. Pagels (2002, 2) anser att boken talar till någonting djupt rotat i vår mänskliga natur.

Pagels (2002, 7) anser att vi kan börja förstå de visioner Johannes av Patmos målar upp först när vi börjar granska Uppenbarelseboken som krigstidslitteratur. Johannes påbörjade Uppenbarelseboken i samband med att han flydde det krig som bredde ut sig i hans hemland och må ha varit vittne till när krig bröt ut i Jerusalem vid 66 e.v.t där han fick se sitt folk slaktas av romare. (Pagels, 2002, 7) Pagels (2002, 7) är såldes av uppfattningen att Uppenbarelseboken är ett ångestfyllt rop på Guds rättvisa. Pagels (2002, 16) anser att det Johannes ämnade att göra med Uppenbarelseboken, var att skapa en anti-romersk propaganda. Hans syfte var, enligt Pagels (2002, 16), att förklara hur det kom sig att en så demonisk och arrogant makthavare som det Romarriket lyckats ta övertaget och vad som hände med det riket som Jesus av Nasaret hade lovat. (Pagels, 2002, 15-16) Genom sina visioner så kommer Johannes till förståelsen om varför Gud har valt att försena sin dom, och således även hur Rom kunde lyckas komma till makten. Johannes anser att han befinner sig i den tid då änglarna markerar de utvalda få, som ska skyddas från undergången, och att det är först då som lammet får bryta det sjunde och sista inseglet. (Pagels, 2002, 20) Enligt Pagels (2002, 18-19) förståelse, så uppfattar Johannes se omkring sig i sin samtid öppnandet av de tidigare sex inseglen, alltså början av slutet, som bringar krig, inflation, och död. Pagels (2002, 52) skriver att i det heliga krig som Johannes av Patmos skildrar i Uppenbarelseboken visualiserar han Jesus som en krigare som stormar ned från himlen, oberoende av en mänsklig armé. Johannes uppmanar således inte “de heliga” att bereda sig för någon faktisk strid utan menar att när Jesus yrkar sina heliga att segra, så ska de segra i Jesus exempel, genom att hålla en trogen vittnesbörd mot Gud intill döden i väntan på den sista striden. (Pagels, 2002, 52-53)

Pagels (2002, 23) anser att någon som är insatt i just hebreiska heliga skrifter kan se att de profetiska visioner Johannes bidrog med är tolkningar och skildringar av händelser och konflikter i hans egen samtid och att dessa liknar hur profeter innan hade

skildrat andra konflikter, exempelvis Jeremia och Jesaja i deras tolkning av det babyloniska kriget. Det bildspråk Johannes använder i Uppenbarelseboken är så öppet att människor genom alla tider har kunnat läsa in sina egna konflikter och rädslor i dess innehåll och har genom tiderna även funnit hopp och tröst i Johannes övertygelse om gudomlig rättvisa. (Pagels, 2002, 34) Flera läste exempelvis in sig i Johannes visioner under andra världskriget, där de tolkade Adolf Hitler som den sataniska best som gjorde krig emot Guds folk, detta intressant nog allt medan Adolf Hitler själv tydligen ansåg sig vara en av de gudomligt utvalda som skulle vara delaktig i att initiera uppbyggnaden av Guds rike, dvs. det han själv kallade för Tredje Riket. (Pagels, 2002, 37) Även i Europa under tiden då digerdöden spred sig trodde man att man befann sig mitt bland Johannes av Patmos undergångsvisioner, många trodde att detta var ett resultat av apokalypsens första ryttare och man ägnade sig därför åt böner i hopp om att få vara en av Guds utvalda. (Pagels, 2002, 37)

5.2 Reading revelation in context: John's apocalypse and second temple judaism

Även i Ben C. Blackwell, John K. Goodrich och Jason Mastons bok *Reading Revelations in context: John's apocalypse and second temple judaism* görs en djupdykning i vad de i sin introduktion till boken kallar för den mest grafiska och mest gripande bok inom det Nya Testamentet. (Blackwell, Goodrich, Maston, 2019, 19) Författarna anser att för att förstå Uppenbarelseboken och dess apokalyptiska motiv så krävs det att en ser till dess samtida litterära kontext. De poängterar att Uppenbarelseboken var skriven under en tidsperiod och i en kultur som är mycket olik vår och utan en förmåga att sätta sig in i det litterära och religiösa klimatet som var då, kan det resultera i att en påtvingar visionerna mening som är oförenlig med dess symbolism. (Blackwell, Goodrich, Maston, 2019, 20)

I boken så går författarna igenom Uppenbarelsebokens kapitel och ger exempel på hur litterär kontext kan inbringa en bättre förståelse för de motiv vi möter i texten. Ian Paul (2019, 66-67) skriver om hur brytandet av de sju inseglen bidrar till en sekvens där vi får möta en kaskad levande, känslomässiga och arketypiska bilder, däribland apokalypsens fyra ryttare, som finns representerade i en drös populärkulturella verk. Paul anser att vi bättre kan förstå denna sekvens om vi ser till litterära kontext och väljer att jämföra skildringar i Uppenbarelseboken med de vi finner i andra Mackabeerboken. En av dessa skillnader som Paul (2019, 70) tar upp som framkommer mellan den andra Mackabeerboken och Uppenbarelseboken berör Guds suveränitet. I Uppenbarelseboken

medför apokalypsens fyra ryttare krig, svält, för tidig död och sjukdom, dessa katastrofer kommer således med hjälp av en sorts "mellanhand" för Guds handling vilket skapar en kontrast mot den fulla suveränitet Gud framställs ha i andra Mackabeerboken. Det existerar således en viss tvetydighet kring brytandet av inseglen och dess innebörd för Guds suveränitet i Uppenbarelseboken, då det å ena sidan är Jesus som i lammets skepnad bryter det första inseglet, men det är å andra sidan ryttarna som förmedlar de katastrofer det bidrar med.

I den kaskad av kaotiska, symboliska bilder som brytandet av inseglen medför möter vi även martyrerna, en sekvens som Paul (2019, 67) anser är av särskilt intresse och menar att vi bättre kan förstå denna sekvens och martyrernas betydelse genom litterär kontext och gör en jämförelse med martyrernas skildring i den andra Mackabeerboken. Trots att skildringen av martyrerna delar gemensamma drag, dygden i att lida under en ond förtryckare, säkerheten i att domen är på väg och rättvisan från en enväldig gud så menar Paul (2019, 71) att vi genom en sådan jämförelse kan se och förstå, att Uppenbarelseboken erbjuder en skildring som är av radikal teologisk skillnad från martyrschildringar som andra texter såsom andra Mackabeerboken erbjuder. Exempel på sådana skillnader är att i Uppenbarelseboken så kommer domen enbart påverkas av Gud utan någon politisk eller militär inblandning, botgörelse uppnås endast genom Jesu lidande och hans följare följer hans avbild i dess eget lidande, vilket alltså görs under ett tålmodigt uthärdande. Jesu följare bör därav inte höja vapen i respons till ondsint förtryck utan förväntas tålmodigt genomlida och bibehålla en trogen vittnesbörd i väntan på det stundande slutet. (Paul, 2019, 71) Detta skiljer sig således från andra Mackabeerboken där martyrerna ber Gud att resa en ledare bland dem som genom våld och krig skall störta den onda förtryckaren. (Paul, 2019, 69)

Benjamin Wold, en av författarna som bidragit till boken *Reading Revelations in Context: John's Apocalypse and Second Temple Judaism* skriver om de plågor som förekommer i Johannes av Patmos ungergångsvisioner. Wold (2019, 131) skriver att det finns en uppenbar koppling till de tio plågor som drabbade Egypten, men exakt hur dessa plågor fungerar för att tjäna Johannes vision av upprättelse går att spekulera. Wold (2019, 131) anser att vi bättre förstår detta genom att läsa den del av dödahavsrollarna som på engelska kallas för "Words of the Luminaries" vid sidan av Johannes uppenbarelser. Denna del av dödahavsrollarna beskriver Wold (2019, 132-133) som en omformulering av Leviticus 26 som framkallar minnet av Egypten med en varning om framtida otrogenhet mot Gud samt ett löfte om att Gud kommer att

minnas sitt löfte till sitt folk. Wold (2019, 132-133) anser att denna omformulering som existerar i dödahavsrollarna har två syften, delvis att ge tack till Gud och prisa Gud för hans trofasthet till människan då människan varit falsk samt att verka som profetisk uppfyllelse av Leviticus 26. *Words of the luminaries* visionerar nämligen att det som Leviticus varnar för åter sker men att Gud även återigen kommer rädda en utvald grupp, så som han gjort i Egypten. (Wold, 2019, 132-133) Wold (2019, 136) menar att detta är i likhet med det som skildras i Uppenbarelseboken och att genom *Words of the luminaries* kan vi urskilja dessa subtila teman i Uppenbarelseboken som allusioner till en befolkning i exil och Guds trofasthet i att bringa sitt folk befrielse. Plågorna kan således förstås tjäna Johannes vision av upprättelse i likhet med det händelseförlopp som skedde i Egypten, där plågorna till sist leder till Guds befrielse.

Michael J. Gorman, en annan författare som bidragit till *Reading revelations in context: John's apocalypse and second temple judaism* skriver om den symbolik vi finner i Uppenbarelsebokens nittonde kapitel där den sista striden äger rum. Gorman (2019, 158) tar upp de bilder där Jesus kommer ridande med ett svärd utstickande från munnen för att slå folket och frågar sig vad det är för ett typ av svärd och vad det är för typ av krig som skildras i denna scen. Gorman (2019, 158) menar att det är ett metaforiskt, snarare än ett faktiskt svärd det handlar om, det är en symbol för Jesus ord, med vilket han ämnar bruka för både gudomlig dom och gudomlig frälsning. Gorman (2019, 158) anser att det bildspråk Johannes av Patmos använder i sin skildring av denna gudomliga krigare bör förstås metaforiskt snarare än våldsamt.

5.3 Revelations: the apocalypse of Jesus christ

I *Revelations: the apocalypse of Jesus christ* skriver Judith Kovacs och Christopher Rowland (2003, 1-2) att ordet "apokalyps" som ofta förknippas med död, förstörelse och jordens undergång egentligen har en annan innebörd. Ordet apokalyps härleder från grekiskan och syftar inte till jordens undergång utan till en uppenbarelse som bidrar med en alternativ vy som ger ett annat perspektiv och därmed en insikt i nuet. (Kovacs & Rowland, 2003, 2) Utifrån detta synsätt menar de (Kovacs & Rowland, 2003, 2) att apokalypsen, det vill säga uppenbarelsen, inte enbart är för det folk som står inför jordens slut utan kan appliceras på samtliga tidsåldrar och bidra med perspektiv på vår egen historia. Genomgående i boken ger författarna exempel på hur vi gjort just detta, applicerat Uppenbarelsebokens symbolik i vår samtid och tolkat olika apokalyptiska motiv.

En intressant skillnad hos Kovacs & Rowland (2003, 134-135) från Pagels och Pauls uppfattning om människans handling, är att trots att Johannes vision av människans ambition är fokuserad runt tålmodig uthärdande och vittnesbörd snarare än att ta till vapen, så bör man inte frångå helt från relationen mellan människan och gudomligt initiativ. Om plågorna har Kovacs & Rowland (2003, 77) en liknande uppfattning som Wold gällande plågorna som förekommer i Johannes visioner då de menar att de sekvenser innehållande av plågor relaterar till samtida judisk och kristen text på så vis att den återkastar den vidspridda traditionen av katastrofer som föregående en tid av frälsning. Kovacs & Rowland (2003, 80) nämner även flera tolkningar som gjorts av den sekvens av katastrofer som sker när de sju inseglen bryts och tar upp flera historiska tolkningar där man exempelvis förstått sekvensen som olika stadier i kyrkans utveckling, eller där man i tolkningen har lagt extra stor fokus på just förödelser som sekvensen innebär. (Kovacs & Rowland, 2003, 89) En viktig skillnad de nämner mellan flera av de tolkningar som gjorts genom historien och skildringen i Uppenbarelseboken är betydelsen plågorna och förödelserna har. Många använder sig av de bilder och symboler som förekommer i sekvenser där plågorna förekommer för att beskriva ett dramatiskt slut på en aktuell pågående situation, i dessa tolkningar av exempelvis eld från himlen, solens och månens förmörkelse, sjukdom, och liknande, så är plågorna mer direkt kopplade till slutet och domen än de förekommer i Uppenbarelseboken. (Kovacs & Rowland, 2003, 92)

Ett annat intressant motiv som (Kovacs & Rowland, 2003, 135) nämner, som det inte sägs mycket om i det andra böckerna, är kvinnan i apokalypsen. Kvinnan, som är klädd i solen, dyker upp som ett tecken innan kriget i himlen bryter ut. Hon har genom tiderna blivit associerad med heliga Maria men även som en symbol för kyrkan. Visionen av kvinnan kan, enligt Kovacs & Rowland (2003, 135) förstås som en vägledning för det spirituella livet.

Då Johannes profeterar om den sista striden visionerar han som nämnt Gud/Jesus som en krigare på häst med ett svärd som skjuter ut ur hans mun, denna bild finns representerad i flera antika religiösa texter som jesaja, esra och det andra thessalonikerbrevet som alla beskriver att förstörelsen härleder från munnen. (Kovacs & Rowland, 2003, 194-195) Kovacs & Rowland (2003, 195) menar att dessa skildringar alla antyder att domen i denna strid kommer att komma från Guds ords makt snarare än genom krigskraft. Flera ser sin egen situation, eller läser in sina egna uppfattningar i skildringen av den sista striden, för exempelvis metodist predikaren Thomas Taylor så

är den falska profeten som förekommer i visionen om den sista striden profeten Muhammad. (Kovacs & Rowland, 2003, 199) I ett verk av poeten William Blake där han utmanar Britannien, som han i sin poesi kallar "Albion", till att inse att de frångått sitt kall, så uppfattar han den eldsjö i vilket den falske profeten och vilddjuret kastas som en eldig smältugn med funktionen att förnya och rena, i denna smältugn kastar sig "Albion", för att sedan uppnå moralisk förnyelse då smältugnen blir till fontäner av livets vatten. (Kovacs & Rowland, 2003, 199)

I bokens sista kapitel diskuterar författarna (Kovacs & Rowland, 2003, 247) problemet som finns i hur en skall bedöma de väldigt olika tolkningarna av Uppenbarelseboken, de finns exempelvis de som använder Uppenbarelseboken och applicerar dess innehåll på specifika personer och händelser både i det förflutna, i nuet och framtiden samtidigt som de finns de som använder de apokalyptiska bilderna och symbolerna för att belysa situationer eller framkalla visionära upplevelser. Kovacs & Rowland (2003, 248) menar att det är ytterst svårt att finna en "original mening" till texten som en sedan kan använda för att bedöma andra tolkningar, då texten från början är så full av allusioner att den tycks motstå en tolkning som står auktoritär över andra. De tar upp att problem kan uppstå när en använder Uppenbarelsebokens skildringar och applicerar dessa på sina opponenter, då detta kan bidra till demonisering av dessa och idéer om att imitera det våld som existerar i boken. (Kovacs & Rowland, 2003, 248)

6. Resultat

6.1 *Supernatural - On the head of a pin* (2009)

I *Supernatural* av Eric Kripke (2005-2020) får en följa bröderna Sam och Dean Winchester. Bröderna kallar sig själv för jägare och de reser runt i Amerika och jagar övernaturliga varelser och undersöker paranormala händelser. Varelserna och händelserna som bröderna ställs inför är mycket baserade på populära myter, folktro och religiösa skrifter. I seriens fjärde säsong står bröderna inför att apokalypsen är på ingång. I min analys har jag valt att titta närmare på säsongens sextonde avsnitt, *On the head of a pin* (Kripke, 2009), där motivet apokalypsens sju insegel tydligt kan urskiljas.

En sammanfattning av filmens innehåll & utvalda scener

I avsnittet möter vi förutom bröderna Sam och Dean även änglarna Castiel, Anna och Uriel samt demonerna Ruby och Alistair. Det har pågått en rad änglamord och änglarna

har tillfångatagit demonen Alistair och vill nu ha brodern Deans hjälp att genom tortyr extrahera information från demonen. Dean vägrar först, men blir bortförd av änglarna till ett tomt hus där de håller demonen fången i en djävulsfälla, en sorts cirkulär symbol ritad med krita på golvet som binder Alistair till cirkeln, han är även fastkedjad. Dean går, efter övertalan från ängeln Castiel, med på att utföra tortyren och gör så medan demonen hånar honom. Samtidigt har den andra brodern Sam, med hjälp av demonen Ruby, utfört en ritual där de fått reda på vart Dean blivit bortförd. Sam, som får ockulta förmågor av att dricka demonblod, börjar dricka från ett sår i Rubys arm.

Samtidigt som tortyren pågår i rummet bredvid, talar Castiel med ängeln Anna som precis kommit. De är ensamma, ängeln Uriel har gått för att söka ingivelse. Anna ifrågasätter Castiel i hans handlingar, varpå Castiel skyller på att de är Guds vilja. Anna försöker övertala Castiel att Gud skulle aldrig ge såna order, och menar att det istället måste komma från någon annan. Det framgår här att änglarna inte har någon direktkontakt med Gud, utan får sina order från andra änglar som "sitter högre upp", men de vet inte om dem som ger order har någon egentlig kontakt med Gud. Castiel vill inte tro på Anna utan kallar henne för fallen ängel som innehar en sådant tvivel och ber henne att gå, vilket hon också gör.

Alistair hånar Dean medan han förbereder tortyrredskapen. Alistair börjat att berätta, att Dean har gjort demonerna en stor förtjänst. Att det var Dean som startade allt. Dean, som tror att Alistair bara försöker håna honom, frågar vad det är han har startat. Alistair berättar att Dean, när han vid ett tidigare tillfälle befann sig i helvetet och tvingades tortera plågade själar, bröt det första inseglet. Dean är nu märkbart upprörd och osäker och hävdar att Alistair ljuger varpå Alistair citerar "*And it is written, the first seal shall be broken when a righteous man sheds blood in hell. As he breaks - so shall it break.*" (Kripke, 2009) Alistair hånar honom genom att säga att när demonerna vinner, och apokalypsen är kommen, så kommer allt vara Deans förtjänst. Dean blir fylld av ilska och vänder sig mot demonen, som nu lyckats bryta sig fri. Ett läckande vattenrör har resulterat i att djävulsfällan blivit bruten, då en del av den kritmålade cirkeln blivit utsuddad av dropparna från röret. Dean blir svårt misshandlad av Alistair. Plötsligt dyker brodern Sam upp, han dödar Alistair med hjälp av sina ockulta förmågor.

Dean förs till sjukhuset. Castiel undersöker hur det kommer sig att Alistair lyckades bryta sig fri innan han besöker Dean på sjukhuset. Han får reda på att det var ängeln Uriel som saboterade vattenröret och låg bakom änglamorden. Uriel hade

tröttnat på att änglarna följde en Gud som var frånvarande och hade försökt konvertera änglarna till att följa Lucifer istället, som kommer frigöras när det sista inseglet är brutet, och mördat de änglar som vägrat. Uriel försöker döda Castiel, som vill vara Gudstrogen, men blir istället mördad själv. När han besöker Dean på sjukhuset frågar Dean om det är sant det som demonen hade sagt, att han, ovetandes, hade brutit det första inseglet. Castiel berättar att det är sant och att änglarna hade försökt stoppa det, den dag de räddade Dean från helvetet, men de hade kommit försent. Dean är uppriven då han förtvivlat frågar om det var han som startade apokalypsen. Castiel berättar att det är ödet, och att det bara är den som startade det som också kan avsluta det och att det är upp till Dean att stoppa apokalypsen. Dean säger att han inte klarar det, han är inte stark nog. *“Find someone else, it’s not me”* (Kripke, 2009) är det sista han säger innan avsnittet tar slut.

Apokalypsens sju insegel

Det finns flera uppenbara skillnader i hur inseglen skildras i *Supernatural* kontra hur de skildras i Uppenbarelseboken, samt i hur de har tolkats av författarna i bakgrunden. Här är således ett tydligt exempel på det Beal (2018) beskriver när han talar om Uppenbarelseboken som en multimedia konstellation: Vi kan tydligt urskilja ett apokalyptiskt motiv, apokalypsens insegel, och trots att de fortfarande existerar i ett sammanhang som ämnar att likna det i Uppenbarelseboken, med tanke på att serien uppenbarligen hämtat sin inspiration därifrån, så har det ändå brutit sig fri från sitt originala kontext och fått en ny form i ett nytt medialt sammanhang där de har kombinerats med andra kulturella fragment och därmed fått ny mening. Inseglen har i serien en helt annan funktion än i Uppenbarelseboken. I Uppenbarelseboken är apokalypsen i full gång när inseglen bryts, de innebär ett väldigt kaos och en stor förödelse på jorden (Upp 6:1-17), ett kaos som enligt Pagels (2002, 18-19) som nämnt tolkas som en symbolisk skildring av Johannes av Patmos krigsdrabbade samtid eller som enligt Kovacs & Rowland (2003, 82) kan tolkas exempelvis som en symbolisk beskrivning på kyrkans olika stadier. I *Supernatural* ter de sig snarare som lås på dörrar där apokalypsen är den sista destinationen, varje gång demonerna bryter ett insegel kommer de närmare till att starta apokalypsen och frigöra Lucifer. Detta skulle mycket sannolikt kunna, hos den som inte läst Uppenbarelseboken, ge den effekt som Beal (2018) talar om, där en får en uppfattning av ett apokalyptiskt motiv från

Uppenbarelseboken utan att ha någonsin behövt läsa så mycket som ett ord ur den, men som också skiljer sig drastiskt från hur de ter sig i originalet.

Människans makt över ödet

I Uppenbarelseboken innebär brytandet av inseglen en kaskad av kaotiska händelser där vi möter allt från apokalypsens fyra ryttare till martyrerna, vi möter en mängd motiv, arketyper och symboler som går att tolka på en mängd olika sätt, något som dock både Pagels (2002) och Paul (2019) tycks vara överens om är ett särskilt budskap, att de gudstroga uppmanas till "inaktivitet". Enligt Pagels (2002, 52-53) uppfattning av väntan på brytandet av det sista inseglet så uppmanar som nämnt Johannes inte till strid utan till att hålla en trogen vittnesbörd intill döden i väntan på den sista striden och enligt Pauls (2019, 71) uppfattning av matyrskildringens innebörd så uppmanas Jesu följare inte höja vapen utan tålmodigt genomlida och bibehålla en trogen vittnesbörd. Människan ska alltså inte, enligt deras tolkning, vara delaktig i apokalypsen på så sätt att hon har någon påverkan på dess utveckling och slut, det är Gud som har den totala makten i hur apokalypsen utspelas. Detta skiljer sig drastiskt från hur det skildras i *Supernatural* på flera sätt, delvis gällande Guds inblandning men även människans inblandning. I *Supernatural* tycks Gud vara helt frånvarande i den process som skall leda till slutet, det framkommer i avsnittet att änglarna inte har någon kontakt med Gud och de inte heller vet säkert om någon bland dem faktiskt har någon direktkontakt med Gud. Det framgår även att änglar dessutom börjat överge Gud och ansluter sig istället till Lucifer på grund av Guds avsaknad. Jesus, som i lammets skepnad både startar processen med att bryta det första inseglet (Upp 6:1) och som nämnt är central i den sista striden, (Upp:18:11-16) har i *Supernatural* på sätt och vis ersatts av mänskligheten. Det är Dean som bröt det första inseglet och skall även bära ansvaret i hur det slutar. Märkvärdigt är inte enbart att Dean har, i detta avseende, tagit över Jesus roll, att människan generellt sett har någon som helst inverkan på hur processen kommer att utspela sig, och har på så sätt makt över sitt öde, är i sig självt en fundamental skillnad om en ser till tidigare tolkningar av Pagels (2002, 52-53) och Paul (2019, 71). I detta avseende skiljer sig *Supernaturals* skildring av de sju inseglen även från Kovacs & Rowlands (2003. 134-135) tolkning, trots att de som nämnt inte delar Pagels och Pauls uppfattning om mänsklig handling, då de anser att de finns en symbiotisk relation mellan människan och det gudomliga initiativet. I *Supernatural* är

det dock inte gudomligt initiativ som driver människan till handling utan snarare att de kämpar för sin egen överlevnad.

Guds suveränitet eller totala avsaknad

En mycket uppenbar och viktig skillnad är vilka de aktiva aktörerna är. Paul (2019, 70) tar som nämnt upp, när han beskriver skillnader mellan andra Mackabeerboken och Uppenbarelseboken, tvetydigheten kring vilken betydelse scenerna med brytandet av inseglen har för Guds suveränitet då det existerar en mellanhand som förmedlar katastroferna. Att scenerna skulle kunna ge upphov till frågor kring Guds suveränitet förstärks definitivt i hur *Supernatural* skildrar vilka som är aktiva aktörer i processen. Vi har konstaterat att det delvis är människan, men det är även demonerna. Demonerna är i *Supernatural* de som driver på processen, det är således onda makter, snarare än Gud och hans änglar, som är aktiva aktörer i apokalypsens händelseförlopp. Änglarna, som är centrala i att driva apokalypsens process i Uppenbarelseboken, exempelvis då de håller vredesskålarna över jorden (Upp 16:1-21), försöker här istället stoppa demonerna i deras försök att bringa apokalypsen.

I *Supernatural* avsnittet tycks således Guds suveränitet och närvaro kraftigt ifrågasättas. Det är inte Gud som startar eller avslutar apokalypsen, det är inte Gud eller hans änglar som är aktiva aktörer i apokalypsens process, änglarna har ingen kontakt med Gud och många har vänt honom ryggen på grund av hans avsaknad. Detta är en rak motsats till Pagels (2002, 15-16) förståelse av avsnittet med apokalypsens insegel och dess syfte, då Johannes i detta avsnitt ämnar att förklara varför Rom kommit till makten och varför Jesu rike inte kommit än. Han vill således, enligt Pagels (2002, 15-16), fastslå Guds suveränitet för de som tvivlar och uppmana Jesu följare att tålmodigt vänta in slutet.

När en ämnar att förstå och tolka motivet närmar en sig det, likt det Gilhus (2013, 276) skriver, med en bias och förförståelse, om en läser Uppenbarelsebokens avsnitt med inseglen fristående kan således, enligt Paul (2019, 70), en tvetydighet kring vad brytandet av inseglen har för betydelse för Guds suveränitet uppstå. Om en däremot, som Paul då gjort, ser till litterärt kontext, eller som Pagels, ser till den historiska kontexten, så förstärks sannolikt uppfattningen av Guds suveränitet. Om en dock kommer in med en uppfattning av scenerna som formats av populärkulturella verk som *Supernatural*, kan en eventuellt tolka avsnittet med inseglen annorlunda då en möjligen i sådant fall har en förförståelse där Guds suveränitet är försvagad eller ifrågasatt. Det

talkar för det som Gilhus (2012, 278) skriver om hur vår förståelse över världen i vilket verket rör sig i har påverkan på vår tolkning. Det som tycks, enligt min mening, vara den centrala skillnaden i denna moderna tolkning kontra tolkningarna författarna har presenterat av Uppenbarelseboken, är Guds roll. I *Supernatural* får vi se ett händelseförlopp som har mycket gemensamt med det i Uppenbarelseboken, men istället för att Gud levererar domen, så ser vi människan ta makten över sitt öde.

6.2 *I am legend* (2007)

Filmen *I am legend* av Francis Lawrence (2007) möter vi virologen Robert Neville. Filmen utspelar sig i New York, som efter ett aggressivt virus brutit ut, blivit något av en spökstad. I varje fall under dagtid, nattetid däremot, så går de zombie-liknande infekterade offren av viruset lösa. Robert arbetar dagligen för att hitta ett botemedel. I filmen går det att finna flera apokalyptiska motiv med plågorna som övergripande, genomgående motiv.

En sammanfattning av filmens innehåll & utvalda scener

I filmens början berättas det om viruset, de trodde först att de lyckats skapa ett botemedel för cancer, tre år senare, är verkligheten mycket annorlunda. Robert Neville susar igenom en till synes övergiven, övervuxen stad tillsammans med hunden Samantha. På en övergiven pansarvagn sitter en drös av posters. På den övre står det "*God still loves us*", postern har blivit sliten, den upprivna delen är i formen av en fjäril. På den undre postern ser vi målningen Adams skapelse av Michelangelo, men där människan istället för att hålla ut sin hand håller en pistol, under är texten "*Do we still love God?*". Under dagarna jagar Robert de vilddjur som nu lever i staden, han har konversationer med sin hund och med skyltdockor, han sänder ut ett meddelande till andra eventuella överlevare på en radiokanal, och jobbar flitigt med att försöka hitta ett botemedel. Han experimenterar med olika substanser i sitt laboratorium i källaren. Han får flera flashbacks, där han återupplever det som hände när viruset bröt ut, då hans fru och dotter omkom. Vid två tillfällen tittar den lilla flickan på sina föräldrar och säga "*Look, a butterfly!*" (Lawrence, 2007) medan hon gör handgester som ska efterlikna fladdrande fjärilsvingar, det är det sista en får se av flickan innan helikoptern som skulle föra familjen från den plats där viruset brutit ut kraschar. En fjäril ses även fladdra kring hunden Samanthas nos, då Robert är ute på majsfälten och plockar majs.

En dag råkar Robert och Samantha ut för *darkseekers*, som de kallar de infekterade människorna. Robert är själv immun mot deras bett, men hunden Samantha är bara immun mot viruset i dess luftburna form. Hunden är ordentligt tilltygad, hon har fått flera bett. Robert får med sig hunden hem och försöker desperat att bota henne, men han har inte funnit rätt botemedel än och hunden Samantha börjar uppvisa ett aggressivt beteende. Robert tvingas att strypa sin enda vän till döds. Robert är helt nedbruten efter förlusten. I ett försök att ta sitt eget liv, tillsammans med ett gäng *darkseekers*, kör han nattetid sin bil rakt in i en klunga av dem. *Darkseekers* attackerar bilen och den voltar. En *darkseeker* kryper in genom en av de krossade rutorna mot Robert, men precis då den tänkt bita honom ses ett starkt ljus bryta sig in och *darkseekern* försvinner. I det starka ljuset anas en kvinna. I nästa scen ses en kvinnas konturer och ett kors dinglande från en backspegel. Kvinnan, Anna, har räddat Robert och kör honom till hans hem och tar hand om hans skador. Med sig har hon även den lilla pojken Ethan.

Anna berättar för Robert att det finns en koloni av överlevare men Robert vill inte tro henne, han frågar henne hur hon vet detta varpå Anna svarar "*God told me, he has a plan*" (Lawrence, 2007) Robert är skeptisk då Anna försöker övertala honom att det var Gud som skickat henne. "*The world is quieter now, you just have to listen. If you listen you can hear God's plan.*" (Lawrence, 2007) Robert blir förargad av hennes ord och säger att det inte alls finns någon koloni, utan att alla är döda och upprepar ilsket "*There is no God, there is no God.*" (Lawrence 2007)

På natten invaderas Roberts hem av *darkseekers*. De flyr ner till laboratoriet och stänger in sig i ett inglasat rum där Roberts befintliga "patient" befinner sig. Anna märker på testpersonen att hon är botad, den sista injektionen Robert gett henne innan invasionen har fungerat. Han har hittat ett botemedel. *Darkseekers* slår på glaset, det enda som står emellan dem, och glaset börjar att spricka. Sprickan i glaset utgör en tydlig form av en fjäril. Robert ser detta och det tystnar runt om honom, han har sin dotter säga "*Look it's a butterfly*" (Lawrence, 2007), han tittar sedan på Anna som omfamnar den lilla pojken, och upptäcker hennes fjärilstatuering på nacken. Han tar botemedlet och ger det till Anna, hon frågar honom vad det är han gör varpå han svarar "*I'm listening*" (Lawrence, 2007). För att hjälpa Anna och Ethan fly med botemedlet så spränger han sig själv och de *darkseekers* som invaderat med hjälp av en handgranat. Anna och Ethan ses sedan hitta kolonin och överlämna botemedlet. Sedan hörs en monolog där Anna pratar om Robert och hans uppoffring, "*This is his legend.*" (Lawrence, 2007)

Apokalypsens plågor

Det övergripande temat i filmen är virusutbrottet, det är orsaken bakom den förödelse som skett. Här återfinns således ännu ett tydligt, om inte ännu tydligare, exempel på det Beal (2018) beskriver där motiv brutit sig loss och fått egna liv i nya media ekologier. Virusutbrott och pandemier är en perfekt exempel på detta då man i mycket populärkulturella verk möter just dessa företeelser och i flera tolkningar är framförallt sjukdom en stor faktor i undergången, trots att det knappt nämns i Uppenbarelseboken. En kan således tydligt se den skillnad som Kovacs & Rowland (2003, 92) beskriver ofta ske då plågorna har tolkats, att bilder och symboler från sekvenser där plågorna förekommer används som en mycket betydande faktor för undergången och är således mer kopplade till slutet än hur det ter sig i Uppenbarelseboken. Det finns en vanlig missuppfattning att pesten är en av apokalypsens ryttare, det är en version som förekommer i flera populärkulturella verk. Det är i likhet med det Kovacs & Rowland (2003, 2) beskriver om hur motiv från Uppenbarelseboken kan appliceras på vår samtid och fungera för att ge perspektiv och insikt i vår egen historia, att just virusutbrott och sjukdom är så vanligt förekommande idag i verk som skildrar apokalyptiska teman speglar nuet, då vi idag är medvetna om att ett sådant utbrott skulle innebära ett stort hot för vår existens. Det är helt enkelt en mer prevalent rädsla för många av oss än att exempelvis Jesus skulle dundra ner från himlen och dräpa oss med ett svärd ur munnen.

Filmen har, trots huvudpersonens död, ett lyckligt, eller åtminstone hoppfullt slut. De har funnit ett botemedel och mänskligheten kan räddas. Det går att återfinna likheter med det Kovacs & Rowland (2003, 77) skriver angående hur plågorna skildras i Uppenbarelseboken, nämligen som, enligt judisk och kristen tradition, föregående en tid av frälsning. Skeendet är även likt det Wold (2019, 136) skriver om som sker i Uppenbarelseboken, att vi kan se en grupp i exil som får uppleva Guds trofasthet i sitt löfte att, efter plågorna, bringa sitt folk befrielse, på detta sätt kan vi se kolonin som får hand om botemedlet. Världen i *I am legend* har genomgått en pånyttfödelse.

Även i *I am legend*, som i *Supernatural*, så är människan direkt inblandad i apokalypsen, och som nämnt uppmanas människan i Uppenbarelseboken, enligt Pagels (2002, 52-53) och Paul (2019, 71), till tålmodig och sann vittnesbörd till Gud snarare än handling. Även i *I am legend*, som i *Supernatural*, har människan både startat apokalypsen, i detta fall genom viruset, och skall avsluta den/rädda mänskligheten, vilket Robert då gör genom sin uppoffring. Det som dock skiljer *I am legend* drastiskt

från *Supernatural* är kopplingen till Gud. Det är först när Robert väljer att stanna upp och lyssna på Guds plan som han lyckas med sitt uppdrag att rädda mänskligheten, det kan uppfattas som en indikation på Guds inblandning i att rädda mänskligheten. Enligt Pagels (2002, 52-53) och Paul (2019, 71) uppfattning av Uppenbarelseboken ska människan som nämnt tålmodigt uthärda i väntan på domen, som enbart påverkas av Gud. Hur detta förhåller sig till filmen går att tolka på olika sätt, Roberts agerande skulle kunna beskrivas som aktivt kämpande snarare än tålmodigt uthärdande, där han blir "förmedlare" för Guds dom, vilket innebär att Gud blir således inte ensam påverkare. En kan dock se till Kovacs & Rowlands (2003, 134-135) tolkning på människans handling, nämligen att det finns ett symbiotiskt förhållande mellan människan och gudomligt initiativ, Roberts handlande skulle även kunna tolkas som gjort på gudomligt initiativ.

Roberts liv och hur det slutar, med tanke på hans omvändning från att proklamera att det inte finns någon Gud, till att lyssna på Guds plan och offra sig, kan liknas med det av en martyr. Och likt en martyr förstår tittaren, av Annas slutliga monolog (och titelnamnet) att han också kommer bli ihågkommen och hans legend celebrerad. Om en väljer att tolka skildringen i filmen som en martyrschildring kan den också jämföras med den martyrschildring som återfinns i Uppenbarelseboken. Likt andra martyrschildringar, som den i andra Mackabeerboken som nämndes av Paul (2019,71), så har filmen gemensamma drag med Uppenbarelseboken, dygden i lidandet, domens säkerhet och rättvisan från Gud. Robert har länge lidit i ensamheten medan han arbetat med viruset, när han väl finner botemedlet kan tittaren förstå att frälsningen är på väg, och han lyckas med sitt uppdrag efter att ha lyssnat på Guds plan.

Kvinnan klädd i solen

I am legend som, vid första anblick, tycks vara en typisk action/thriller, är enligt min mening mycket mer än det en först kanske tror. Den är väldigt rik på mening och symbolik. När en först ser scenen där Robert glider genom den förfallna staden och postern med meddelandet "*God still loves us*" dyker upp, kan en tro att det handlar om sarkasm, då det är till synes en Gudlös värld en möter i filmen. Efter att ha sett hur filmen utvecklar sig och slutar kan en dock se meddelandet på ett annorlunda sätt, kanske är det precis det meddelandet som filmen ämnar att förmedla, att trots allt lidande finns det hopp om frälsning. Frälsning är som nämnt det, som enligt judisk och kristen tradition, kommer efter en tid av katastrofer (Kovacs & Rowland, 2003, 77) och

hopp är, trots allt, ett stort och återkommande tema genom filmens gång. För att försöka finna och skapa förståelse för den symbolik som återfinns i filmen krävdes det både noggrann granskning samt att flera gånger återse materialet, viss symbolik är framstående medan annan är mer subtil. I likhet med det Gilhus (2013, 276) skriver om den hermeneutiska metoden, så kan en ta del av verket flertalet gånger och hela tiden hitta nya saker som bidrar till förståelse av dess mening. Tolkning är trots allt, som Gilhus (2013, 276) beskriver, aldrig riktigt fullbordad utan blir rikare vid varje revidering. I filmen återfinns två uppenbara symboler som berör hopp, en vilket kan kopplas till Uppenbarelsboken, nämligen kvinnan. Hon är också direkt kopplad till den andra symbolen för hopp som återkommer genom filmens gång, fjärilen. Fjärilen har ingen direkt koppling till Uppenbarelsboken, men är en symbol för hopp och pånyttfödelse. Denna symbol är utan tvekan en avsiktlig sådan, eftersom den förekommer tydligt och genomgående under filmens gång och refereras till i slutet då Robert hör sin dotter när han ser fjärilsymbolen i sprickan i glaset, den bidrar med en sorts “aha-upplevelse”.

Kvinnan uppenbaras i Uppenbarelsboken som ett tecken, klädd i solen (Upp 12:1), på ett liknande sätt ser vi Anna uppenbaras från ett starkt vitt ljus då hon kommer för att rädda Robert. Huruvida detta är en avsiktlig effekt för att skapa allusioner till kvinnan i Uppenbarelsboken är omöjligt att veta utan att fråga de som ligger bakom scenen. Som Ryan & Lenos (2020) skriver kan mening uppstå omedvetet av estetiska skäl, men oavsett intention skapas en effekt som ger mening. Att Anna också har med sig pojken Ethan förstärker dock misstanken om att skapa allusioner till kvinnan klädd i solen, eller möjligtvis till heliga Maria, till vilket det apokalyptiska motivet ofta kopplats till, var avsiktlig. Detta eftersom att även hon avbildas med ett “gossebarn”. (Upp 12:5) Pojken är inte Annas son, men skapar ändå denna koppling, framförallt då Ethan inte tycks fylla någon annan funktion i filmen. Det framgår även direkt efter scenen där Anna uppenbaras från ett starkt ljus att hon är en troende kvinna, då vi i nästa scen ser henne med ett kors dinglande från backspegeln. Det är sedan Anna som talar med Robert om Gud och Guds plan, vilket leder honom till den ingivelse som kommer att rädda människan. På detta sätt fyller hon samma funktion som kvinnan i Uppenbarelsboken, som enligt Kovacs & Rowland (2003, 135) alltså kan förstås som en vägledning för det spirituella livet. Trots att filmen är långt ifrån en replika av Uppenbarelsboken så har den ändock överraskande mycket gemensamt med de tolkningar som författarna har presenterat av den.

6.3 *Avengers: endgame* (2019)

I filmen *Avengers: endgame* av *Marvel studios*, regisserad av Anthony och Joe Russo (2019), följer vi superhjältarna som tillhör gruppen Avengers. Det är den fjärde och sista filmen i filmserien som följer just denna grupp. I filmen försöker de överlevande superhjältarna i Avengers göra ogjort det Thanos åstadkommit i den tidigare filmen, nämligen utplåna hälften av allt liv i universum. I filmen återfinns det apokalyptiska motivet sista striden.

En sammanfattning av filmens innehåll & utvalda scener

Filmen börjar tre veckor efter det event en får se utspelas i tidigare film, nämligen då Thanos lyckas, med hjälp av evighetsstenarna, knäppa med fingrarna och se halva populationen förvandlas till stoft. Hans motivation är att skapa balans så att universum kan repa sig och läka från den förstörelse som det fått genomlida på grund av dess invånare. Gruppen planerar att hitta Thanos och ta stenarna och använda dem för att få det som hänt ogjort. De spårar Thanos och lyckas finna honom men han har då förstört stenarna. Thor, en av superhjältarna, dödar Thanos. Filmen hoppar sedan fem år framåt i tiden. Captain America påpekar till Black Widow att en numera kan se valar i Hudsonfloden då utsläppen minskat, en kommentar som hon snabbt avfärdar. Antman, som lyckats komma tillbaka från kvantnivån där han varit fast de senaste åren, möter upp med Black Widow och Captain America. Han har fått idén att, att om de skulle kunna navigera i kvantnivån, så skulle de även kunna resa tillbaka i tiden och rädda dem som Thanos utplånat. De åker alla tre för att hämta Ironman, den enda som har den teknologiska intelligens som krävs för att lyckas med något sådant. Ironman tvekar först men efter att ha lyckats lista ut hur han skulle kunna åstadkomma den teknologin som skulle behövas för att kunna resa i tiden så ansluter han sig till gruppen. Nu står gruppen inför att återföre alla återstående medlemmar i Avengers. De åker runt för att övertala bland annat Hulken, Thor och Hawkeye att hjälpa dem. De utför flera tester för att få deras tidsmaskin att fungera och till slut lyckas dem. Nu måste de åka tillbaka i tiden för att samla alla evighetsstenar så att de kan använda dem för att ta tillbaka alla dem som utplånades av Thanos. De delar upp sig i grupper och åker alla till olika tillfällen i tiden för att finna och föra med sig stenarna till nutiden. Men det är inte helt enkelt, för att få tag på själstenen krävs ett offer, Black Widow väljer att offra sig för att få tag i själstenen. Nebula, som förut var på den onda sidan och hängiven till Thanos, tillfångatas och fastnar i dåtiden. Dåtida Thanos får reda på superhjaltegruppens plan

och skickar dåtida Nebula, som fortfarande är honom trogen, till samtiden. Gruppen har nu alla stenar och de använder dem för att ta tillbaka alla dem som Thanos utplånat men samtidigt använder den dåtida Nebula tidsmaskinen för att transportera dåtida Thanos och hans allierade in i nutiden och de attackerar Avengers anläggning.

Anläggningen förstörs men hjältarna klarar sig. En del som återsamlats går ut på det stora "fält" som skapats av Thanos förstörelse. Thanos står redo på fältet. Thanos berättar att han tänker ta tillbaka stenarna och denna gång, istället för att utplåna halva populationen, tänker han utplåna alla, och skapa en ny värld. Gruppen attackerar Thanos. Evighetsstenarna hittas bland spillrorna. Samtidigt pågår striden mellan Thanos och flera av superhjältarna, men Thanos är starkare. Thanos styrkor har nu anlänt, en enorm mängd av hans allierade har börjat samlas på fältet. Det tycks vara kört för superhjältarna. Kameran zoomar ut och en kan se de få som står på superhjältarnas sida kontra massorna på den onda sidan. I bakgrunden är det mörka moln på himlen, med en öppning i molnen där solen skiner igenom mot hjältarna. Bakom Captain America, som står främst på slagfältet, öppnas plötsligt en portal. Portalen liknar ett stort, glödande klot. Silhuetter kan anas och ut kliver hjälten från Wakanda, Black Panther, en av dem som hade blivit utplånad av Thanos. Vi ser solen stråla starkt bakom honom efter att han uppenbarats ur portalen. Ut ur portalen, bakom honom, ses sedan Falcon flyga ut med sina jättelika vingar. Sedan öppnas fler portaler runt om och hjältar som hade utplånats av Thanos kommer för att delta i den stora striden. Två stora arméer ses nu stå på varsin sida av slagfältet. Captain America ger signalen, en kan höra Black Panthers och hans armés stridsrop. I förgrunden för hjältarnas attack ser vi Valkyrie som dundrar genom himlen på sin vita häst, med en mängd allierade bakom sig. Arméerna drabbar samman i ett storslaget slag i mitten på fältet. Karaktärer från både onda och goda sidan slåss om evighetsstenarna och den går från karaktär till karaktär till dess att stenarna tillslut hamnar med Ironman. Han knäpper med fingrarna och Thanos styrkor förvandlas till stoft. Thanos faller ned på knä på det ödelagda slagfältet, eldar brinner i bakgrunden, solen ses tränga genom molnen, och Thanos förvandlas till stoft. De goda har vunnit men det krävdes hela Ironmans styrka att utföra sin sista handling, den kostade honom livet. I de sista scenerna får en se alla familjer och älskare återförenade, Ironman begravs och alla de återstående hjältarna hittar sina platser i livet.

Den sista striden

Filmen har en mycket tydlig undergångskänsla. Världen har lämnats i spillror efter att Thanos har eliminerat halva populationen. Man använder typiska stilmedel för att skapa denna undergångskänsla med dunkla övergivna hus och vägar samt dova och dystra färger. I denna film är det uppenbart redan i titeln vad som väntar, en sista strid. I denna sista strid ser vi flera klassiska teman som även återfinns i Uppenbarelseboken, de goda mot de onda, återuppståndelse, uppoffring och rättfärdiggörelse.

Avengers: endgame kanske vid första anblick har mycket lite gemensamt med Uppenbarelseboken, men flera scener som påminner om de vi möter i Uppenbarelseboken går att notera. Det är underförstått av hjältarnas ankomst att slaget är vunnet, vi ser solen skina över de återkommande hjältarna och musiken är storslagen och upplyftande. Ett firande som inbringar en liknande upplyftande känsla inleder stridsscenen i Uppenbarelsebokens nittonde kapitel, där de firar Jesu återkomst och framträdelse som konung "Och jag hörde likasom röster av en stor skara, lika brusat av stora vatten och dånet av starka tordön; de sade: Halleluja! Herren, vår Gud, den Allsmäktige, har nu trätt fram såsom konung." (Upp 19:6) Även här är det uppenbart vem som kommer att segra. Som en får se de två armeerna av de onda och de goda stå mot varandra på slagfältet ser Johannes av Patmos de två härskarorna "samlade för att utkämpa sin strid" (Upp 19:19) och likt Johannes visualiserar "en ängel stå i solen" (Upp 19:17) ser vi Black Panther stå framför det stora brinnande klotet utifrån vilket Falcon också flyger med sina stora vingar, vilket förstärker ängelsymboliken, i en närbild av Black Panthers ansikte ser vi även solens starka strålar skina bakom honom. Även likt hur Johannes ser Jesus komma från himlen på sin vita häst (Upp 19:10), ser vi Valkyrie dundra fram genom himlen på sin vita häst, och när Thanos väl blir bekämpad, ser vi det brända landskapet och eldar bakom honom vilket kan föra tankarna till den eldsjö i vilket vilddjuret och den falske profeten kastas. (Upp 19:20)

En falsk profet

Striden i *Avengers: endgame* är en intensiv våldsam sådan med flera offer, och trots att den sista striden i Uppenbarelseboken också skildras som en brutal sådan, så är både Gorman (2019, 158) samt Kovacs & Rowland (2003, 195) överens om striden i Uppenbarelseboken bör förstås som en icke-fysisk strid då de menar att svärdet från Jesus mun är en symbol för Guds ord snarare än ett vapen med syfte att fysiskt skada. Som Kovacs & Rowland (2003, 199) nämner har flera läst in sina egna uppfattningar i

skildringen av den sista striden där de har sina egna förståelser om vem/vilka som är vilddjuret och/eller den falska profeten som går under i elden. I *Avengers: endgame*, är detta Thanos. Det ter sig uppenbart, enligt min mening, att det i filmen finns ett syfte att belysa den pågående klimatkrisen vi har i världen. Detta ser vi i Thanos motivering till utplåningen och i exempelvis den kommentar Captain America ålägger till Black Widow angående miljöpåverkningen som utplåningen haft när han nämner valarna i hudsonfloden. Thanos kan således tolkas som falsk profet i det avseende att han framför enkla lösningar på komplexa problem då han anser att en drastisk minskning av populationen skulle innebära balans och därmed göra hans handling rättfärdig. I filmen ser en att det inte finns några enkla lösningar utan att alla måste jobba tillsammans och vara redo att uppoffra för att nå rättfärdiggörelse. Enligt min förståelse är detta filmens sätt att uppmana tittaren till handling och påvisa att vi tillsammans kan skapa förändring, vilket skiljer sig från Pagels (2002, 52-53) och Pauls (2019, 71) tolkning av syftet i scener i Uppenbarelseboken, där människan som tidigare nämnt enbart uppmanas till trogen vittnesbörd.

Likt det Kovacs & Rowland (2003, 247) skriver så används således apokalyptiska motiv för att belysa en situation vi har i samtiden. Filmen fyller, på sätt och vis, den funktion som Kovacs & Rowland (2003, 2) skriver att apokalypsen har i dess ursprunglig innebörd, nämligen som en uppenbarelse som ger perspektiv och insikt i nuet. Ryan & Lenos (2020) nämner att mening uppstår i verk bland annat på grund av det faktum att de existerar i ett kontext där exempelvis samtida konflikter speglas, detta reflekterar Pagels (2002) förståelse av Uppenbarelseboken som krigstidslitteratur. Jag anser det sannolikt att likt som Pagels ser på Uppenbarelseboken som krigstidslitteratur (Pagels, 2002, 7), som ett uttryck för Johannes av Patmos samtid och som anti-romersk propaganda (Pagels, 2002, 15-16), är det även möjligt att vi, i framtiden, kommer att kunna se på *Avengers: endgame*. Inte nödvändigtvis som ett krigstidsverk eller som propaganda, men som ett verk där en samtida konflikt speglas, som vars syfte var att skildra, men även påverka och ge insikt i, en pågående aktuell situation.

Mening och intention

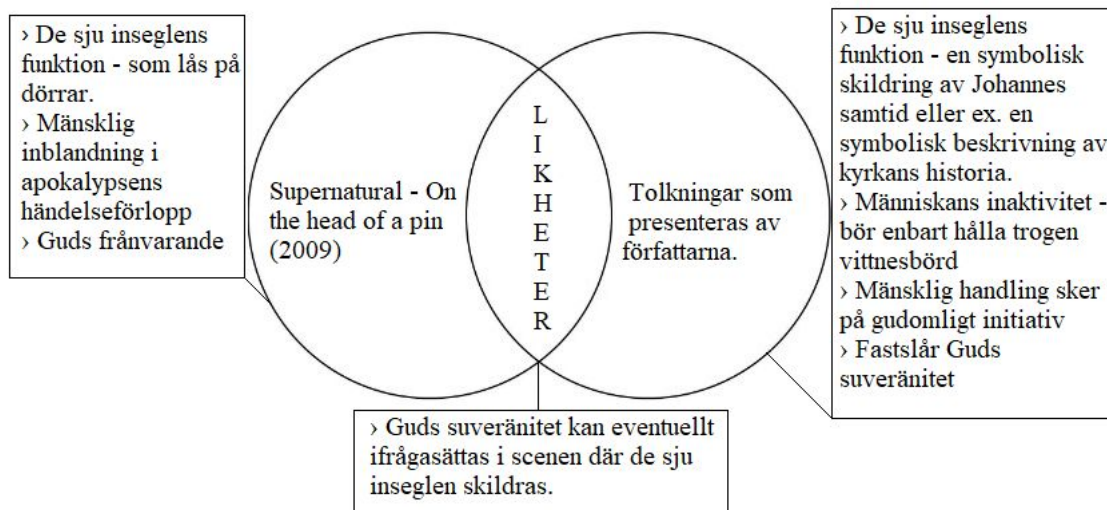
Som med kvinnan klädd i solen i *I am legend* reses även här frågan om intention, är den symbolik som framstår i scenerna avsiktlig eller ej? Symboliken som kan föra ens tankar till Uppenbarelseboken är säkerligen lätt att missa om en inte är särskilt bekant med Uppenbarelsebokens avsnitt eller om en inte nyligen läst avsnittet och därav har det

färskt i minnet, och som Gilhus skriver så kan ett material berätta mer än vad dess författare menade att göra (2013, 281) och tolkningen påverkas av vilken förförståelse och bias en närmar sig sitt material med. (2013, 276) Som tidigare nämnt kan mening vara oavsiktlig och ske av exempelvis estetiska skäl (Ryan & Lenos, 2020), filmskaparen kanske helt enkelt ansåg att det såg estetiskt tilltalande ut att ha Wakandas Black Panther uppenbaras framför ett glödande klot som kan liknas med solen, där Falcon flyger förbi med sina jättelika vingar, och hade inte en tanke på den ängelsymbolik som skapas. Men mening skapas också, som Ryan & Lenos (2020) nämner, oavsiktlig eller avsiktlig, på grund av det faktum att alla filmskapare, som alla människor, är en del av en kultur som formar oss och vars influenser kommer till uttryck i det material vi skapar. Det är precis på detta sätt, som Beal (2018, 5-6) skriver att Uppenbarelseboken fungerar som multimedia konstellation, i konstant förändring där den skapas och återskapas i olika kulturella produktioner av mening som kan landa långt ifrån originalet, att vi känner motiven, utan att behöva vara bekanta med den originella texten. (Beal, 2018, 9-10) Att de apokalyptiska motiven är så integrerade i vår vision av undergången, oavsett vår relation med Uppenbarelseboken, att vi har svårt att föreställa oss den utan att framkalla bilder och symboler som förekommer i den. (Beal, 2018, 4) De apokalyptiska motiven som förekommer i *Avengers: endgame* och som kan föra tankarna till Uppenbarelseboken må således vara avsiktliga eller oavsiktliga men är, om en utgår från Beals förståelse av Uppenbarelseboken, en produktion av hur Uppenbarelseboken fungerar som multimedia konstellation.

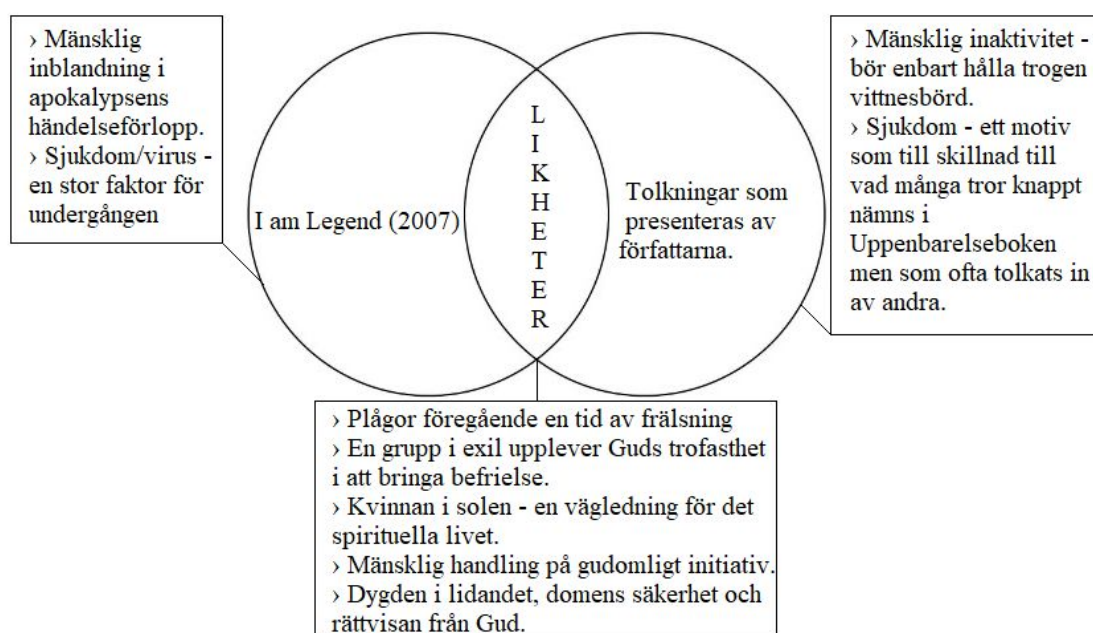
7. Slutsatser & diskussion

7.1 En sammanfattning av noterade likheter och skillnader

Supernatural - On the head of a pin (2009) kontra tolkningar som presenteras i Elaine Pagels *Revelations: visions, prophecy, and politics in the book of revelation*, Ben C. Blackwell, John K. Goodrich och Jason Mastons *Reading revelation in context: John's apocalypse and second temple judaism* samt Judith Kovacs och Christopher Rowlands *Revelations: the apocalypse of Jesus christ*:

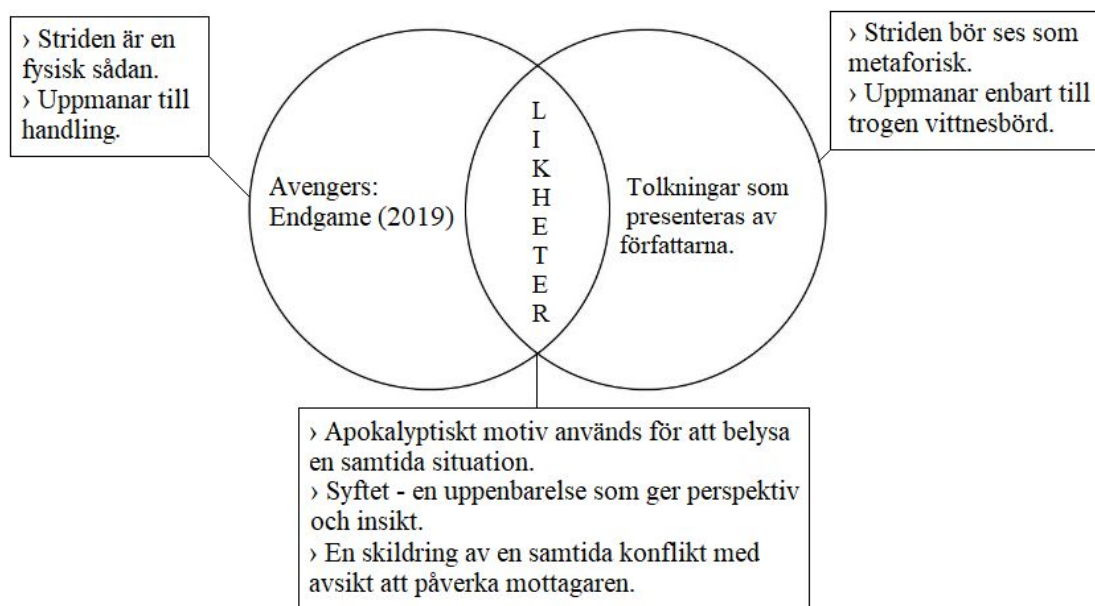

I am legend (2007) kontra tolkningar som presenteras i Elaine Pagels *Revelations: visions, prophecy, and politics in the book of revelation*, Ben C. Blackwell, John K. Goodrich och Jason Mastons *Reading revelation in context: John's apocalypse and second temple judaism* samt Judith Kovacs och Christopher Rowlands *Revelations: the apocalypse of Jesus christ*:

Avengers: endgame (2019) kontra tolkningar som presenteras i Elaine Pagels *Revelations: visions, prophecy, and politics in the book of revelation*, Ben C. Blackwell, John K. Goodrich och Jason Mastons *Reading revelation in context: John's apocalypse*

and second temple judaism samt Judith Kovacs och Christopher Rowlands *Revelations: the apocalypse of Jesus christ*:

7. 2 Diskussion

Intressant är, att av allt utvalt visuellt material så är *Supernatural* mest uppenbart inspirerad av Uppenbarelseboken men mycket få likheter går att finna mellan de tolkningar som författarna presenterar av motiven från Uppenbarelseboken och framställningen i *Supernatural. I am legend*, vars motiv är det som brutit sig loss och utvecklats som längst ifrån originalet, tycks ha mest gemensamt med tolkningarna som presenteras av författarna. Och *Avengers: endgame*, som kanske vid första anblick tycks ha mycket lite gemensamt med Uppenbarelseboken, tycks vara mest lik gällande apokalypsens ordagranna grundbetydelse från grekiskan, nämligen att fungera som en uppenbarelse vilket ger perspektiv och insikt. Motiven från Uppenbarelseboken tycks i filmerna ofta fylla samma funktion som författarna anser att de har i Uppenbarelseboken, att med sin symbolik förmedla teman såsom hopp, frälsning, rättfärdiggörelse, förnyelse, etcetera, men även förstörelse, undergång och rädsla. På många sätt liknar våra undergångsberättelser och “profetior” den apokalyptiska skildring vi möter i Uppenbarelseboken.

Så berättar vi alltså egentligen samma historia om och om igen, i nya tappningar? Till viss del. En stor skillnad, som återfinns i samtliga av de moderna populärkulturella verk som har analyserats är människans centrala roll. Centralt i

Uppenbarelseboken, enligt samtliga författare som nämnts i denna uppsats, är Guds makt över vårt öde. I Supernatural är Gud frånvarande, det är upp till Dean, en människa, att stoppa apokalypsen. I *I am legend* lyckas människan genom sin uppoffring rädda mänskligheten. I *Avengers: endgame* är det hjältar som är de aktiva aktörerna, flera av dessa är trots allt människor, men utöver detta så uppmanar filmen människan, dvs. mottagaren, även till handling genom att belysa en pågående situation och via budskapet att förändring kan åstadkommas om vi arbetar tillsammans. I samtliga verk är således människan central och verken visar oss, på olika sätt, att vi har makt över vårt öde. Detta skulle möjligen kunna förklaras med att vi idag, på många håll i världen, har ett mer sekulärt samhälle, eller möjligtvis genom att vi idag har en mycket starkare tro på individen, möjligtvis kan det förklaras med att människan var mer maktlös förr, och vi behövde tro att Gud skulle komma och rädda oss från det oförutsägbara i livet men att vi idag vet att människan kan påverka genom sin handling. Bakomliggande faktorer för denna ändring av fokuset i apokalyptiska skildringar kan vara många, och kring detta kan jag i dagsläget enbart spekulera, men jag finner det ytterst intressant att det går att finna en sådan betydande förändring i våra undergångsberättelser som tycks vara gemensam för flera moderna skildringar och det skulle vara intressant att i framtiden undersöka närmare vilken innebörd detta skifte av fokus har och vad de finns för bakomliggande orsaker.

Källhänvisningar

Andersson, L., G. & Hedling, E. (1999) *Filmanalys*. Lund: Studentlitteratur

Avengers: endgame (2019) [Film] Regissör: Rosso, A. & Rosso, J. California: Walt Disney studios

Beal, T. (2018) *The book of revelation: a biography*. Princeton: Princeton university press.

Bibeln, 2002, *Uppenbarelseboken*, 6:1-19:20

Blackwell, B., C., Goodrich, J., K., & Maston, J. (red.) (2019) *Reading revelation in context: John's apocalypse and second temple judaism*. Grand rapids: Zondervan academic

Blake, J. (2020) *Coronavirus is bringing a plague of dangerous doomsday predictions*. CNN. URL: <https://edition.cnn.com/2020/03/22/world/doomsday-prophets-coronavirus-blake/index.html>

Supernatural (2009). On the head of a pin [TV-program]. Producent: Kripke, E. California: Warner bros

Gilhus, I., S. (2013) Hermeneutics. Michael Stausberg (red.) *The routledge handbook of research methods in the study of religion*. London: Routeledge.

Gorman, M., J. (2019) Psalms of Solomon and Revelation 19:1-21 Messianic conquest of God's enemies. Blackwell, B., C., Goodrich, J., K., & Maston, J. (red.) *Reading revelation in context: John's apocalypse and second temple judaism*. Grand rapids: Zondervan academic

I am legend (2007) [Film]. Regissör: Lawrence, F. California: Warner bros

IMDb (u.å.) Avengers: endgame (2019) URL: <https://www.imdb.com/title/tt4154796/>

IMDb (u.å.) I am legend (2007) URL: <https://www.imdb.com/title/tt0480249/>

IMDb (u.å.) Supernatural (TV series 2005-2020) URL: <https://www.imdb.com/title/tt0460681/>

Kovacs, J. & Rowland, C. (2003) *Revelations: The apocalypse of Jesus christ*. New jersey: Blackwell publishing

Pagels, E. (2012) *Revelations: visions, prophecy, and politics in the book of revelation*. New york: Penguin books.

Paul, I (2019) Maccabees and revelation 6:1-17: martyrdom and resurrection. I Blackwell, B., C., Goodrich, J., K., & Maston, J. (red.) *Reading Revelation in context: John's apocalypse and second temple judaism*. Grand rapids: Zondervan academic

Roberts, J. M. & Cremin, C. (2017) Contested meanings, myths and hyperimages of the apocalypse: the Bakhtin circle and the politicisation of catastrophism, social semiotics, 27:2, 178-194, DOI: 10.1080/10350330.2016.1182303

Ryan, M. & Lenos, M. (2020) *An introduction to film analysis: Technique and meaning in narrative film*. (2uppl) London: Bloomsbury academic

Supernatural wiki (u.å) Fandom. URL:

https://supernatural.fandom.com/wiki/Supernatural_Wiki

Wold, B. (2019) Words of the luminaries and revelation 15:1-16:21: Plague septets and deliverance from exile. I Blackwell, B., C., Goodrich, J., K., & Maston, J. (red.) *Reading revelation in context: John's apocalypse and second temple judaism*. Grand rapids: Zondervan academic